

18. Heinemeyer G. [etal.] (2021). Towards further harmonization of a glossary for exposure science an ISES Europe statement. *Journal of Exposure Science & Environmental Epidemiology*. Available at: <https://doi.org/10.1038/s41370-021-00390-w> (date of access: 22.09.2022).
19. Schmidt J. & Steingress W. (2019). No Double Standards: Quantifying the Impact of Standard Harmonization on Trade. *SSRN Electronic Journal*. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3449148> (date of access: 22.09.2022).
20. Lee J. [etal.]. (2022). Methodology for development of AS 5216 using international harmonisation of construction products standard. *Australian Journal of Structural Engineering*, 23 (2), pp. 90—96. Available at: <https://doi.org/10.1080/13287982.2021.2019886> (date of access: 22.09.2022).
21. Bozhuk L. (202). Dokumentno-komunikativni tehnologiyi u diyalnosti ob'yednanih teritorialnih gromad. *Society Document Communication*, 14, pp. 181—208. Available at: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-181-208> (data zvernennya: 22.09.2022).
22. Yermolayeva G. (2022). Features of Independent Work of Students as a Component of Professional Training of the Future Specialist of Documentary and Information Committee in the Condition of Quarantine Re-strictions. *State and Regions. Series: Social Communications*, 4 (48), p. 123. Available at: [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.4\(48\).17](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.4(48).17) (date of access: 22.09.2022).
23. Klimova K. (2021). Sistemi specialnoi dokumentaciyi: chinniki vplivu na formuvannya ta organizaciyu. *Socium. Dokument. Komunikaciya*, 11, pp. 316—347.
24. Chesterman C. W. (2022). Communications for Complex Systems Governance. *Complex System Governance*, pp. 315—338. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93852-9_11 (date of access: 22.09.2022).
25. Chan J., Logan S. & Bennett M. L. (2020). Rules in information sharing for security. *Criminology & Criminal Justice*. Available at: <https://doi.org/10.1177/1748895820960199> (date of access: 22.09.2022).
26. Miyata R. (2022). Formulating a terminology for source document profiling through a literature review: from functionalist to documentational approaches. *Perspectives*, pp. 1—18. Available at: <https://doi.org/10.1080/0907676x.2022.2049830> (date of access: 22.09.2022).
27. VOSviewer — *Visualizing scientific landscapes*. (2022). Available at: <https://www.vosviewer.com/> (date of access: 22.09.2022).
28. *About the Lens. The Lens serves global patent and scholarly knowledges as a public resource to make science and technology enabled problem solving more effective, efficient and inclusive*. (2022). Lens. org. Available at: <https://about.lens.org/> (date of access: 22.09.2022).

Надійшла до редакції 16 вересня 2022 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 019.912:004.65]:[070:[061.1:015](477.411)]["1960"(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.9(314).33-41

Світлана Шульженко,

старший науковий співробітник

Державного архіву друку Книжкової палати України,

e-mail: arkhiv@ukrbook.net

Катерина Шульженко,

науковий співробітник

Державного архіву друку Книжкової палати України,

e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4964-6190>

Опрацювання фонду газетної періодики через утворення електронних баз ретроспективної бібліографії (за матеріалами Державного архіву друку 1960 року)

Стаття продовжує традиції науково-практичної роботи Державного архіву друку у справі оприлюднення результатів аналітико-статистичного опрацювання фонду газетної періодики, що зберігається у сховищах Книжкової палати України. У пропонованій розвідці актуалізовано газетну періодику 1960 р. Авторки порушують проблему дослідження газетної періодики, зосереджують увагу на її жанровості, форматі, видавничих стандартах тощо.

Проведено аналіз попередніх публікацій з порушеної теми. Метою статті є подання узагальненої картини розвитку вітчизняної газетної періодики 1960 р. Методами наукового дослідження стали загальні (порівняння, вимірювання, аналіз і синтез) та спеціальні (групування, графічне представлення, кореляція даних, компонентний аналіз, утворення рядів динаміки).

Параметрами для проведення аналітико-статистичного опрацювання фонду газетної періодики стали такі показники, як географія розташування видавництв, динаміка їхнього розвитку з погляду зростання накладів друкованої продукції, статусність і цільове призначення газетної продукції, мова видання газетних друків тощо. Авторки ретельно проаналізували змістовий складник українських радянських газет зазначеного періоду та зробили висновки щодо їх відповідності тогочасному суспільно-політичному режимові. Окремим дослідницьким епізодом статті стали колгоспні газети, що на окресленому етапі розвитку України набули особливого динамізму.

У проведеній роботі авторки спиралися на чинні в Книжковій палаті України вимоги та стандарти щодо утворення електронних баз даних ретроспективної бібліографії.

Ключові слова: газета; фонд газетних друків України; комплекти газетних видань; база даних ретроспективного фонду; видавництво; параметри опрацювання; аналітико-статистичне узагальнення

Постановка проблеми. Підвищення теоретичного рівня джерелознавчої роботи актуалізує потребу дослідження періодики України. Однією з найважливіших у цьому сенсі проблем є опрацювання газетних видань, що дотепер зберігають величезний і, на наше переконання, маловідомий масив інформації. Задля успішного вивчення останнього необхідна систематична аналітико-статистична робота, яку, власне, й проводять працівники Державного архіву друку.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Утворення електронних баз ретроспективної бібліографії є актуальною проблемою сучасної науки, адже друковане джерело становить розвідницьку основу для проведення наукових досліджень у будь-якій галузі. Фундаментальною працею з проблеми систематизації друкованої інформації є одноосібна монографія О. Сербіна [1]. Серед вітчизняних науковців, які досліджують питання утворення бібліографічних електронних баз, сьогодні найбільш плідними є М. Женченко [2; 3] та І. Антоненко [4].

Отже, спираючись на зазначені праці, авторки поставили за мету провести ґрунтовне аналітико-статистичне опрацювання фонду газетних видань Державного архіву друку Книжкової палати України [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Газети — як універсальний збірник матеріалів про соціальну дійсність сьогодення — із плином часу стають пам'ятками історії та культури. Водночас газетні фонди є обов'язковою складовою частиною єдиного архівного фонду, що виконує два важливих взаємопов'язаних завдання: забезпечує якнайповніше використання носіїв інформації в інтересах сучасників і зберігає повноту фондів для наступних поколінь.

Відповідно до планів наукової роботи Книжкової палати України впродовж 2018—2019 рр. авторки дослідили газетні фонди 1960 р. Загалом було опрацьовано 3327 річних комплектів газетних видань. До електронної бази даних ретроспективного газетного фонду було внесено облікові записи в кількості 3237 назв.

Окрім кількісних показників, було здобуто кілька якісних параметрів, що є важливими склад-

никами аналітико-статистичного опрацювання газетної продукції. Результати наведено в табл. 1—7.

Таблиця 1

Розподіл періодичних видань (газет) 1960 року за областями

Область	Кількість назв газет, що виходили в області	% від загальної кількості газет, що виходили в Україні
Вінницька	36	2,9
Волинська	21	1,7
Дніпропетровська	96	7,8
Житомирська	27	2,2
Закарпатська	22	1,8
Запорізька	43	3,5
Київська	95	7,7
Кіровоградська	32	2,6
Кримська	34	2,7
Луганська	117	9,5
Львівська	62	5,0
Миколаївська	27	2,2
Одеська	57	4,6
Полтавська	43	3,5
Ровенська	20	1,6
Сталінська	201	16,3
Станіславська	28	2,3
Сумська	31	2,5
Тернопільська	31	2,5
Харківська	68	5,5
Херсонська	30	2,4
Хмельницька	28	2,3
Черкаська	26	2,1
Чернівецька	21	1,7
Чернігівська	37	3,0
Без місця видання	1	0,1
Усього	1 234	100,0

Слід звернути увагу на дуже цікавий факт, а саме: за кількістю газет, які виходили 1960 р., відчутно попереду, навіть від столичного (Київського) регіону, були Сталінська (нині — Донецька) і Луган-

ська області. За цим показником Донецька область випереджала Київську майже у 2,5 раза, а Ровенську — у 10 разів! Пояснюючи цю характеристику, варто згадати такі показники, як кількість населення, адміністративних одиниць, підприємств, що працювали, державних установ тощо. Вочевидь, що

станом на 1960 р. в Українській РСР спостерігалися перекося в розвитку окремих регіонів — найдинамічніше на той момент розвивався саме Донецький кам'яновугільний басейн. Більш того, з табл. 2 стає зрозумілим, що це домінування не було ознакою лише досліджуваного 1960 р.

Таблиця 2

Розподіл періодичних видань (газет) 1960 року за областями порівняно з 1959 роком

Область	Кількість назв		У % відношенні
	1960 рік	1959 рік	
Вінницька	36	43	83,7
Волинська	21	29	72,4
Дніпропетровська	96	90	106,7
Житомирська	27	35	77,1
Закарпатська	22	23	95,7
Запорізька	43	41	104,9
Київська	95	87	109,2
Кіровоградська	32	39	82,1
Кримська	34	35	97,1
Луганська	117	115	101,7
Львівська	62	78	79,5
Миколаївська	27	31	87,1
Одеська	57	60	95,0
Полтавська	43	42	102,4
Ровенська	20	32	62,5
Сталінська	201	205	98,0
Станіславська	28	33	84,8
Сумська	31	34	91,2
Тернопільська	31	39	79,5
Харківська	68	67	101,5
Херсонська	30	30	100,0
Хмельницька	28	40	70,0
Черкаська	26	33	78,8
Чернівецька	21	21	100,0
Чернігівська	37	43	86,0
Без місця видання	1	—	—
Усього	1 234	1 325	93,1

Дані, наведені в таблицях, свідчать, що 1960 р. в Українській РСР продовжилося розпочате попереднього року зменшення кількості газетних видань, спричинене великою адміністративно-територіальною реформою кінця 1950-х — початку 1960-х рр. Ліквідація районів призводила до закриття районних видань, а часом і газет, які друкували в містах районного підпорядкування — загалом припинився друк 141 періодичного видання, серед яких: 3 газети обласних комітетів КПУ ("Бугская заря", Миколаївська обл.; "Радянський Крим", Кримська обл.; "Советское Закарпатье", Закарпатська обл.) та 133 газети районних і міських Рад депутатів трудящих, решта — газети різних підприємств та організацій. Водночас 1960 р. розпочали виходити 50 нових газетних видань.

Варто наголосити, що ареал поширення газетних друкувань зберігав певний паритет між виданнями загальнодержавного та регіонального рівнів. Незначне й одночасне зростання в обох сегментах, що віддзеркалено в табл. 3, свідчило про наявність уже затверджених параметрів, яких дотримувалися відповідальні за видавничу справу структури.

Аналізуючи газетні видання за сферою розповсюдження, зауважимо про появу 1 загальнодержавної, 6 обласних і 43 місцевих газет, які видавали різні підприємства й організації. Зокрема, 1960 р. почали виходити газети "Друг читача" (засновники — видавництва "Укркнига", "Укоопспілка", "Союздрук"), "Закарпатская правда" (російськомовне видання газети обкому КПУ та

обласної Ради депутатів трудящих "Закарпатська правда"), "Кримський комсомолец" (україномовне видання газети обкому ЛКСМУ "Крымский комсомолец"), "Ленінський прапор" (засновник — Херсонський обком ЛКСМУ), "Молодь Черкащини" (засновник — Черкаський обком ЛКСМУ), "Молодий комунар" (засновник — Кіровоградський обком ЛКСМУ), "Прапор юності" (засновник — Хмельницький обком ЛКСМУ), "Будівник комунізму" (газета тресту "Криворізьбуддеталь"), "Гірничий інженер" (газета Криворізького гірничорудного інституту), "За комуністичну працю" (газета

Заводу ім. Лепсе), "Комуністична вахта" (газета Заводу ім. Сталіна), "Харчовик" (газета Київського м'ясокомбінату), "За коммунистический труд" (газета шахти "Белореченская"), "За агрономічну науку" (газета Львівського сільськогосподарського інституту), "Кораблестроитель" (газета Миколаївського кораблебудівного заводу), "Кременчуцький машинобудівник" (газета Кременчуцького заводу шляхових машин), "За індустріальні кадри" (газета Одеського політехнічного інституту), "Горный машиностроитель" (газета Рутченківського машинобудівного заводу) та інші.

Таблиця 3

Розподіл періодичних видань (газет) 1960 року за сферою розповсюдження

Сфера розповсюдження	1960	%	1959	%
Загальнодержавні	18	1,5	17	1,3
Регіональні	59	4,8	56	4,2
Місцеві:	1 139	92,2	1 238	93,4
районні	646	52,3	788	59,5
низові	493	39,9	450	34,0
Інші	18	1,5	14	1,1
Усього	1 234	100,0	1 325	100,0

Як і попередніми роками, переважна частина газет за сферою розповсюдження (92,3%) — це видання місцевого рівня. Серед них газети районних комітетів КПУ, районних і місцевих рад депутатів трудящих складають 52,3%, а низові (газети різних підприємств, організацій, навчальних закладів тощо) — 39,9%. Отже, кількість районних видань зменшилася порівняно з 1959 р. на 149 назв і становила 82% показників попереднього року,

що було зумовлено, як зазначалося, розпочатою в УРСР адміністративно-територіальною реформою, зокрема укрупненням районів. Кількість низових газет, навпаки, стала більшою завдяки випуску нових видань, найбільше з яких вийшло в Дніпропетровській (11) і Луганській (10) областях.

Надзвичайно актуальним параметром статистично-аналітичної оцінки газетних друків є мова видання (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл періодичних видань (газет) 1960 року за мовами видання

Рік	Мова							
	Українська		Російська		Іншомовні		Усього	
	Назв	%	Назв	%	Назв	%	Назв	%
1960	831	67,4	389	31,5	14	1,1	1 234	100,0
1959	928	70,0	379	28,6	18	1,4	1 325	100,0

Виходячи з даних таблиці, можна стверджувати, що 1960 р. спостерігалася тенденція до поступового зменшення кількості газетних видань, які друкували українською мовою й мовами національних меншин, натомість відбувалося хоча й незначне, але все ж таки зростання кількості російськомовних газет. Так, із 43 назв, що були засновані 1960 р. і видавалися підприємствами та організаціями, 20 (!) (це майже 50%) виходили російською мовою.

Варто зауважити, що більшість газет УРСР — це органи партійних комітетів (від ЦК КПУ до фабрично-заводських первинних партійних органі-

зацій включно). Наклади цих органів друку зазвичай розповсюджували на території, на яку поширювалося керівництво певного партійного комітету. Ясна річ, що комуністичні друковані органи охоплювали всі регіони України без жодних винятків.

Найважливішою ідеологічною справою партійних органів був контроль за діяльністю преси та керівництво нею. Як і раніше, не можна було засновувати видання, що перебували б поза державним контролем, не кажучи вже про некомуністичну періодику. Під партійним контролем лишалися всі поліграфічні потужності та запаси паперу республіки.

Згідно з Постановою ЦК КПРС "Про серйозні недоліки в змісті журналу "Огонек" (1958 р.)" головним завданням радянської преси було всебічне висвітлення життя СРСР і важливих міжнародних подій. Усі матеріали мали бути політично гострими, актуальними, мушили в яскравій формі відображати успіхи внутрішньої та зовнішньої політики Компартії, демонструвати пафос комуністичного будівництва. Компартиїні настанови були обов'язковими не тільки для зазначеного часопису, а й для всіх радянських журналів і газет.

Преса, безумовно, слугувала одним із найефективніших інструментів радянського ідеологічного впливу на маси. Газети мушили інформувати колгоспників, робітників, державних працівників про партійні рішення та пропагувати виробничі досягнення, мали бути бойовим помічником парторганів у пропаганді та організації соціалістичного будівництва. Про це свідчить зміст тогочасної преси: "Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах. Постанова ЦК КПРС" ("Правда України", 12.01.1960), "Про заходи по подальшому поліпшенню медичного обслуговування та охорони здоров'я населення СРСР". Постанова ЦК КПРС" ("Радянська Україна", "Правда України", 12.01.1960), "Пленум ЦК Компартії України. Огляд роботи" ("Радянська Україна", "Правда України", 28.07.1960), "Газети і питання партійної пропаганди" ("Радянська Україна", 14.06.1960).

Окрім того, преса брала якнайактивнішу участь у політичній кампанії з висвітлення й обговорення ухваленої ХХІ з'їздом КПРС нової програми партії — побудови комунізму, а також ще одного визначного документа епохи — "Морального кодексу будівника комунізму": "До нових звершень" ("Радянська Україна", 5.01.1960), "За нові рубежі" ("Прикарпатська правда", 19.01.1960), "Перед новим розгоном" ("Колгоспне село", 5.02.1960), "Труднощам наперекір" ("Вільна Україна", 26.04.1960), "Ми прагнемо до кращого життя, до найпрекраснішого життя на землі. Виступ М. С. Хрущова" ("Правда України", "Радянська Україна", 9.07.1960), "Комсомолец — боець культурного фронту" ("Молодь України", 19.07.1960), "Йти вперед, долаючи труднощі" ("Київська правда", 22.07.1960), "На крилах мрії. (З життя бригад комуністичної праці підприємств Львова)" ("Молодь України", 17.09.1960), "Нові умови — нові вимоги" ("Радянська Буковина", 9.10.1960).

Розширення прав УРСР на творення законодавства сприяло ухваленню низки нових законів, що також віддзеркалювала газетна преса: "Закон

Української Радянської Соціалістичної Республіки про бюджетні права Української РСР і місцевих Рад депутатів трудящих", "Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про судострій УРСР"; Верховна Рада УРСР прийняла Кримінальний кодекс і Кримінально-процесуальний кодекс УРСР. Також був ухвалений Закон "Про охорону природи УРСР". Це був перший в історії України документ, що регулював увесь комплекс суспільних відносин у галузі охорони природи та раціонального використання природних ресурсів. У 1960 р. було створено Українську раду народного господарства. Тексти цих законів і постанов насамперед друкували в центральних республіканських газетах "Радянська Україна" та "Правда України".

Багато місця на шпальтах газет відводили керівній ролі комуністів у розбудові економіки УРСР, статтям про переваги соціалістичного способу життя над капіталістичним, викриванню "українських буржуазних націоналістів": "Комуністи ведуть на нові рубежі" ("Закарпатська правда", 29.01.1960), "Організувати людей на вирішальну битву" ("Черкаська правда", 9.07.1960), "Во главе масс" ("Красное знамя", 12.07.1960), "Маяк человечества" ("Правда Украины", 21.04.1960), "Світлий день над Віслою. Сьогодні — Свято національного відродження" ("Радянська Україна", 22.07.1960), "Дві Німеччини — дві селянські долі" ("Колгоспне село", 20.07.1960), "Заокеанские контрасты. Жизнь молодежи за рубежом" ("Сталинское племя", 9.01.1960), "Комедия з переодяганням (Про намагання буржуазних ідеологів прикрасити сучасний капіталізм)" ("Робітничая газета", 9.04.1960), "Українські буржуазні націоналісти на службі у фашистів" ("Радянське поділля", 26.01.1960).

Аналіз змісту тогочасних газет України свідчить про те, що в досліджуваній період посилено велася антирелігійна боротьба, під час якої було ліквідовано майже половину парафій і церковних громад, дві третини монастирів і дві з трьох православних духовних семінарій в Україні. Активну участь в атеїстичній пропаганді та боротьбі з "опіумом для народу" брала й радянська преса: "Останній раз у церкві. Розповідь колишнього священника" ("Наддніпрянська правда", 31.01.1960), "Я знайшов своє місце в житті" (Розповідь колишнього рабина єврейської релігійної общини в м. Великий Токмак) ("Запорізька правда", 19.02.1960), "Фальшивка владыки. Про антирадянську діяльність "святого отця" Ватикану митрополита А. Шептицького" ("Вільна Україна", 19—25.02.1960), "Вороги науки і прог-

ресу" ("Колгоспне село", 28.06.1960), "От мрака — к свету" ("Львовская правда", 7.07.1960), "Виходьте на світлий шлях справжнього життя. Відкритий лист колишнього священика до колишніх своїх товаришів по семінарії" ("Радянська Донеччина", 6.09.1960).

Слід зазначити, що 1960-ті рр. дещо розхитали сталінську монолітність партії, однак тодішня, викликана "хрущовською відлигою" та рішеннями XX з'їзду КПРС, свобода не позбавилася партійного контролю й ретельно дозувалася в кожному конкретному випадку. Система управління пресою також не зазнала змін. "Відлигу" більш-менш відчули лише центральні московські та ленінградські видання. Місцевій пресі ця практика давалася надзвичайно важко. Ось чому українські видання загалом майже не змінилися, хоча окремі газети й дозволили собі більшу різноманітність тем, зокрема з питань української історії та культури, як-от: "Декабрист Федір Волковський в Охтирці" ("Ленінська правда", 9.09.1960), "Дар Руданського Ялте. Из прошлого" ("Курортная газета", 18.10.1960), "Перша українська поетеса" ("Радянська Волинь", 5.10.1960), "Одеса в житті великого Кобзаря" ("Чорноморська комуна", 22—23.11.1960), "Невідомі матеріали про О. Кобилянську: Р. Олексюк. Кобилянська — актриса, М Марфієвич. Мої зустрічі з "Гірською орлицею" ("Радянська Буковина", 27.11.1960).

Доволі часто в газетах УРСР друкували статті, присвячені культурі, науці та мистецтву, а також різножанрові матеріали на побутові та спортивні теми: "Видатний вчений. 85-річчя з дня народження В. П. Філатова" ("Чорноморська комуна", 27.02.1960), "Рождение нового театра" ("Социалистический Донбасс", 9.04.1960), "Різцем і пензлем. Виставка творів заслужених діячів культури УРСР І. Петрашевич і Т. Яблонської" ("Літературна газета", 10.05.1960), "Київ у 1960 році. Розмова з головним архітектором м. Києва Б. І. Приймаком" ("Київська правда", 1.01.1960), "Лучше благоустроим наш город" ("Днепровская правда", 9.02.1960), "Комуністична моральність — основа радянського виховання" ("Радянська освіта", 2.03.1960), "Слово про бабусь" ("Кримська правда", 6.03.1960), "Хорошая жена" ("Сталинское племя", 7.04.1960), "Тріумф радянського спорту (Підсумки виступів радянських спортсменів на XVII Олімпійських іграх)" ("Радянська Україна", 13.09.1960), а також твори радянських і зарубіжних письменників та поетів, нариси, фейлетони тощо.

Окремим розділом у газетних друках УРСР варто досліджувати колгоспні газети, що вирізняються не лише статистичними, а й змісто-

вими особливостями. У табл. 5 наведено показники поширення колгоспних газет в усіх областях України окресленого періоду.

Таблиця 5

Розподіл періодичних колгоспних видань (газет) 1960 року за областями

Область	Кількість назв газет, що виходили в області	% колгоспних газет в області до загальної кількості по УРСР
Вінницька	416	19,9
Волинська	29	1,4
Дніпропетровська	81	3,9
Житомирська	110	5,3
Закарпатська	47	2,3
Запорізька	101	4,8
Київська	262	12,5
Кіровоградська	57	2,7
Кримська	51	2,4
Луганська	42	2,0
Львівська	70	3,3
Миколаївська	62	3,0
Одеська	95	4,5
Полтавська	98	4,7
Ровенська	40	1,9
Сталінська	42	2,0
Станіславська	7	0,3
Сумська	82	3,9
Тернопільська	27	1,3
Харківська	54	2,6
Херсонська	46	2,2
Хмельницька	51	2,4
Черкаська	170	8,1
Чернівецька	20	1,0
Чернігівська	33	1,6
Усього	2 093	100,0

Виходячи з наведених даних, абсолютним переможцем за кількістю колгоспних газет була Вінницька область, що переважала Київську за цим показником майже вдвічі.

Динаміку розвитку колгоспної періодики відображено в табл. 6.

Дані табл. 5 і 6 свідчать, що 1960 р. в Українській РСР кількість колгоспних газетних видань збільшилася порівняно з попереднім роком на 124 назви, що становить 6,3%. Особливо відчутним це зростання стало у Вінницькій області. Значні зміни також відбулися і в розподілі видань за областями, що було зумовлено розпочатою наприкінці 1950-х рр. великою адміністративно-

територіальною реформою. Найвідчутніші зміни відбулися в територіальному устрої західних областей УРСР. Зникла потреба у великій кількості районів і сільрад, утворених у Західній

Україні для боротьби з національним підпіллям ОУН-УПА, оскільки останні були базою для роботи органів МДБ і встановлення тотального контролю за місцевим населенням.

Таблиця 6

Розподіл періодичних колгоспних видань (газет) 1960 року за областями порівняно з 1959 роком

Область	Кількість назв		У % відношенні
	1960 рік	1959 рік	
Вінницька	416	226	184,1
Волинська	29	38	76,3
Дніпропетровська	81	89	91,0
Житомирська	110	117	94,0
Закарпатська	47	62	75,8
Запорізька	101	91	111,0
Київська	262	243	107,8
Кіровоградська	57	74	77,0
Кримська	51	62	82,3
Луганська	42	42	100,0
Львівська	70	87	80,5
Миколаївська	62	51	121,6
Одеська	95	109	87,2
Полтавська	98	87	112,6
Ровенська	40	54	74,1
Сталінська	42	39	107,7
Станіславська	7	8	87,5
Сумська	82	64	128,1
Тернопільська	27	61	44,3
Харківська	54	87	62,1
Херсонська	46	39	117,9
Хмельницька	51	56	91,1
Черкаська	170	123	138,2
Чернівецька	20	30	66,7
Чернігівська	33	30	110,0
Усього	2 093	1 969	106,3

Відповідно до ухвалених державних рішень 1959 р. було ліквідовано Дрогобицьку область (Указ Президії Верховної Ради УРСР № 111), територія якої перейшла до складу Львівської області. Крім того, було ліквідовано 28 районів і 6 укрупнено. Усі території ліквідованих районів було передано до складу інших районів у межах області.

Відбулося чотири передавання сільрад з однієї області до іншої: Указом Президії Верховної Ради УРСР (далі — ВР УРСР) № 117 від 25 червня 1959 р. передано 2 сільради Деражнянського району зі складу Хмельницької області до складу Барського району Вінницької області; Указом Президії ВР УРСР № 119 від 10 липня 1959 р. передано 3 сільради Охтирського району Сумської області до складу Зіньківського району Полтавської області; Указом Президії ВР УРСР

№ 184 від 30 грудня 1959 р. передано Волівську сільраду Чечельницького району Вінницької області до складу Балтського району Одеської області; Указом Президії ВР УРСР № 185 від 30 грудня 1959 р. Новомиргородський район Черкаської області передано до складу Кіровоградської області.

Ліквідація районів призводила до перерозподілу кількості колгоспних газет між областями відповідно до територіально-адміністративних змін. Згідно з даними табл. 6 найвідчутніше зменшення кількості видань відбулося саме в західних областях УРСР — Закарпатській, Львівській, Чернівецькій. Так, у Львівській області кількість газет зменшилася за назвами на 19,5% навіть попри те, що до складу області увійшли всі колгоспи ліквідованої Дрогобицької області. Натомість у Вінницькій, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Полтавській, Сталін-

ській, Сумській, Херсонській, Черкаській, Чернігівській областях спостерігався значний приріст кількості газетних видань: від 7,7% у Сталінській до 84,1% у Вінницькій. Загалом, порівняно з

1959 р., припинили випуск 167 видань, а вперше почала виходити 291 нова колгоспна газета.

Показник мови видання колгоспних газет в Україні 1960 р. віддзеркалено у табл. 7.

Таблиця 7

Розподіл періодичних колгоспних видань (газет) 1960 року за мовами видання

Мова							
Українська		Російська		Іншомовні		Усього	
Назв	%	Назв	%	Назв	%	Назв	%
1 888	90,2	189	9,0	16	0,8	2 093	100,00

Стосовно мови видання слід відзначити, що колгоспні газети, на відміну від решти газетної періодики (республіканських, районних, газет різних підприємств), друкували здебільшого українською мовою. Зокрема, з 1234 газет 1960 р. інших сфер розповсюдження україномовні склали лише 67,4%, російськомовні — 31,5%. Водночас серед колгоспних видань співвідношення було на користь української мови: 90,2% україномовних і лише 9% російськомовних колгоспних газет виходили 1960 р. Отже, село, як і за дореволюційних царських часів, залишалося осередком збереження української мови, й колгоспна преса, з огляду на сьогодні, виконала, без перебільшення, епохальну роль.

Висновки. Підбиваючи підсумки, мусимо наголосити, що здобуті дані поповнюють фактич-

ні матеріали щодо української періодики й забезпечують її всебічне та об'єктивне вивчення. Електронна база фонду періодичних (газетних) видань — це один із найважливіших кроків на шляху до створення загального електронного ресурсу фондів Книжкової палати України. Загалом, установа слугує справі розкриття змісту газетного фонду для його подальшого використання науковими працівниками різних галузей знань. Оперативність у наданні інформації, її зручність і швидкий пошук, підвищення захищеності бібліографічних записів завдяки дублюванню інформації на комп'ютерних дисках — це, вочевидь, позитивні результати, яких авторки досягнули, впроваджуючи електронну базу даних ретроспективної бібліографії.

Список використаної літератури

1. *Сербін О. О.* Систематизація інформації в контексті розвитку класифікацій наук : монографія / О. О. Сербін. — Київ : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2015. — 430 с.
2. *Женченко М.* Бібліографічний опис електронних ресурсів: загальні вимоги / Марина Женченко // Вісник Книжкової палати. — 2011. — № 4. — С. 1—4.
3. *Женченко М.* Загальна і спеціальна бібліографія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. Женченко. — Київ : Жнець, 2011. — 255 с.
4. *Антоненко І. П.* Каталогізація електронних ресурсів : науково-методичний посібник / І. П. Антоненко, О. В. Баркова ; наукове редагування О. В. Воскобойнікова-Гузєва. — Київ : НБУВ, 2007. — 116 с.
5. *Фонд газетних видань Державного архіву друку Книжкової палати України імені Івана Федорова.* — 1960. — 3327 од. зб. (за назвами).

Svitlana Shulzhenko,

*Senior Researcher of the State Print Archive
of the Book Chamber of Ukraine*

Kateryna Shulzhenko,

*Researcher of the State Print Archive
of the Book Chamber of Ukraine*

Processing of the newspaper fund by creating an electronic database of a retrospective bibliography (based on the materials of the state print archive of 1960)

The article prepared by the authors continues the tradition of scientific and practical work of the State Print Archive in the matter of publishing the results of analytical and statistical analysis of the fund of newspaper periodicals stored in the vaults of the Book Chamber of Ukraine. The newspaper periodical of the 1960s is updated in this survey. The authors raise the problem of researching newspaper periodicals, pay attention to its genre, format, publishing standards, etc. The work includes an analysis of previous publications on the given topic. The purpose of the presented article is to present a generalized picture of the development of newspaper periodicals in Ukraine in 1960. The methods of scientific research were general (comparison, measurement, analysis and synthesis) and special (grouping, graphic presentation, correlation of data, component analysis, formation of dynamic series). The parameters for the analytical and statistical analysis of the fund of newspaper periodicals were such indicators as the geography of the location of

publishing houses, the dynamics of their development from the point of view of the growth of printed products, the status and purpose of newspaper products, the language of publication of newspaper prints, etc. The authors carefully analyzed the content of Ukrainian Soviet newspapers of the specified period and made conclusions regarding their correspondence to the social and political regime of that time. A separate research episode of the article became collective farm newspapers, which at the specified stage of Ukraine's development acquired special dynamism. In the work carried out, the authors relied on the requirements and standards in force in the Book Chamber of Ukraine regarding the creation of electronic databases of retrospective bibliography.

Keywords: newspaper; fund of newspaper prints of Ukraine; sets of newspaper editions; database of the retrospective fund; publishing house; processing parameters; analytical and statistical generalization

References

1. Serbin O. O. (2015). *Sistematizaciya informaciyi v konteksti rozvitku klasifikacij nauk : monografiya*. Kyiv : KNU imeni T. G. Shevchenka.
2. Zhenchenko M. (2011). Bibliografichnij opis elektronnih resursiv: zagalni vimogi. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 4, pp. 1—4.
3. Zhenchenko M. (2011). *Zagalna i specialna bibliografiya : navchalnij posibnik dlya studentiv vishih navchalnih zakladiv*. Kyiv: Zhnec.
4. Antonenko I. P. & Barkova O. V. (2007). *Katalogizaciya elektronnih resursiv : nauково-metodichnij posibnik*. Kyiv: NBUV.
5. *Fond gazetnih vidan Derzhavnogo arhivu druku Knizhkovoyi palati Ukrayini imeni Ivana Fedorova*. (1960). 3327 od. zb. (za nazvami).

Надійшла до редакції 14 вересня 2022 року

ІСТОРИЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 94-051(477+438)Рол+025.7/9ІК_НБУВ(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.9(314).41-48

Тетяна Якубова,

кандидат історичних наук, науковий співробітник НБУВ,
e-mail: tanya.yakubova@ukr.net

Ярослав Матвійшин,

кандидат фізико-математичних наук (історія науки і техніки),
професор Міжнародної академії Сан-Маріно,
e-mail: matviyishyn_jaroslav@ukr.net

Видатний дослідник польської й української історії Й. Ролле та його книги у фондах НБУВ*

У зазначений період Й. Ролле поглиблено цікавився історією Поділля (XIV—XIX ст.), його культурою, етнографією та народною медициною, ґрунтовно студіював козацькі літописи Г. Граб'янки й С. Величка, праці М. Костомарова та П. Куліша, писав перші нариси, оповідання й наукові розвідки, упорядковував архів Сулятицького, часто навідувався до Тульчина, де зберігалася частина архіву Потоцьких, розшукував інші родинні архіви.

Як історик-українознавець Й. Ролле є автором численних праць з історії Правобережної України: "Подільські замки на кресах"¹ (знайшли тематичне продовження у тритомному виданні "По-

дільські замки на молдавських кресах"²); "Матеріали для історії Подільської губернії 1792—1796 рр." (містять аналіз 119 документів); "Нарис історії Правобережної України"; "Історичні силуети"; "Розповіді з минулого"; "Тульчинський двір", а також нарисів з історії архітектури,

¹ "Zameczki podolskie na kresach Multańskich". W. : GiW, 1880. Т. 1. 4, 308, 12 s.; т. 2. 304 s.; т. 3. 290, 5 s. НБУВ: Костомаров/959. У т. 1—2 викладено історію Кам'янець, поштовою до написання якої послужила славетна минувшина цієї фортеці, яку не спромоглися взяти штурмом козаки Б. Хмельницького, але яка піддалася "війську гетьмана П. Дорошенка і його союзників турків, котрих він так необачно покликав на допомогу. Турецькі "гості"... запросили французьких інженерів та розбудували укріплення за останнім словом тодішньої оборонної техніки". Прців О. Я. Цит. тв. Й. Ролле творчо використав колекцію документів з архіву письменника й колекціонера К. Підвисоцького (1810—1868), куратора Кам'янець-Подільської гімназії, автора праці "Radom i Bar 1767—1768" (1874), власника рукописів, кореспонденції та 4 тис. стародруків, частина з яких нині зберігається в Ягеллонській бібліотеці. Старенький І. О., Зайшлюк Я. О. Нарис про Чорнокозинці Юзефа Ролле. Наук. праці Кам'янець-Подільського держ. історич. музею-заповідника. Т. 2. К.—П. : ПП Буйницький О. А., 2018. С. 85—99.

*Закінчення. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. № 8. С. 48—52.

¹ Antoni I. Zameczki podolskie na kresach. Przegląd powszechny (dalej — PP). 1869. Т. 14—18, 21, 22 (окр. вид. у 3-х т. Кр., 1872. 572 s.; W., 1880, 1881).